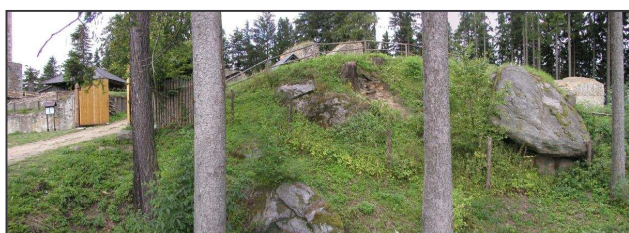

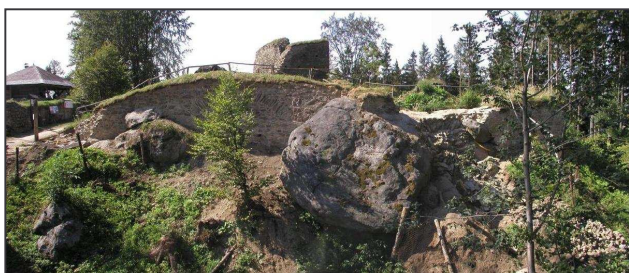
Hrad Orlík v roce 2009 opět poodhalil střípky z historie

František Kocman

Od počátku května roku 2009 byly zahájeny další zabezpečovací práce na hradě Orlík nad Humpolcem. Práce byly zaměřeny na opravu části rozrušeného zdiva renesančního paláce a dokončení oprav bastionového opevnění hradu vpravo od vstupu do hradu. Před archeology tak stál úkol nalézt celý průběh zdiva dle pozůstatků konstrukcí vystupujících ze sutin. Na práce stavební byl přislíben příspěvek kraje Vysočina pro zachování kulturních památek v kraji, dále na vlastní archeologický průzkum příspěvek z Fondu Vysočiny. Zbylé náklady jsou financovány městem Humpolec.

Stav reliktů zdiva vých. stěny bastionu před zahájením prací.

Stav před dokončením prací – srpen 2009.

Vlastní výzkum již od počátku provázely problémy s interpretací reliktů a konstrukcí. Po odkryvu zdiva Klubem českých turistů v roce 1941 se nepodařilo již odhalené zdivo zajistit a z posledního roku dodnes chybí fotodokumentace postupu prací. Po druhé světové válce se nepodařilo na snahy KČsT navázat a tak část areálu, odhalená v reliktech, byla ponechána v lesním porostu působení povětrnosti. Mohutné lesní stromy vyrostlé náletem na zdivo a v jeho blízkosti až do jejich odkácení v roce 2008 ohrožovaly relikt staveb vnějšího opevnění. Kořeny stromů rozvolňovaly zdivo. Destrukci reliktů napomohly i neodborné výkopy provedené na lokalitě v minulosti.

Při počátku odkryvu, v navázání na severovýchodní roh bastionu, se tak nedařilo najít a rozpoznat co je zdívem, záměrnou rovnaninou nebo destrukcí. Se stejnými problémy se pracovníci archeologa setkali při odhalování zdiva vnějšího líce od rohu k mohutnému skalnímu suku. Přestože jsme věděli o reliktech zdi na skále pod drnem, byla tato partie ponechána záměrně na konec odkryvů aby nedošlo k její předčasné ztrátě. V první fázi se tak zdálo, že mezi rohem bastionu a skálou se nacházel kdysi mohutný odlehčovací klenutý pas ztužující konstrukci, který se sesul po stráni do příkopu. Práce tak byly přesunuty do části mezi skálou a vstupem do hradu. Zde bylo poměrně snadno nalezeno zdivo i s částí vnějšího líce, výrazně poškozené v místech pařezů stromů a rozpadlých částí skalních bloků. Část zdiva vnějšího líce těsně u průjezdu se také nedařilo

nalézt. Jen stopy maltou spojených kamenů dávaly zdát, že se pohybujeme v místech odlámaného zdiva až na sklaní podloží. O to více nás překvapil nálezk zdiva kolmo navazujícího na tyto relikt (se zachovalým vnějším lícem), přestupující hradbu ve směru k přístupu do hradu od valového opevnění. Obdobnou situaci nám přinesl výzkum vlevo od vstupu, kde se předpokládalo ukončení hradby s průjezdem. I zde bylo nalezeno zdivo směřující k valu, přesahující linii hradby bastionu. Tento nálezk nám dal tušit významný objev, a to, že jde o pozůstatky samostatné budovy první hradní brány. Dalším významným nálezem byl otupený hrot šípů kuše, nalezený vlevo od brány v rohu zdiva.

Další zajímavosti nenechaly na sebe dlouho čekat a tak na nejvyšším místě bastionu byly nalezeny relikt dvou zpevněných ploch – tzv. „palpostů“ – palebných postavení děl chránících hrad. Pod těmito relikt se nacházely zanikové horizonty se spáleništní vrstvou, obsahující zbytky keramiky, uhlíků a strusky, a jílovými vrstvami, které lze interpretovat jako zbytky zaniklých dřevohliněných objektů. Nalezené zbytky keramiky nám tak snad pomohou pro určení doby vzniku této části hradu. Již však nyní lze hovořit o tom, že skalnatý vrcholek vpravo od vstupu do hradu zřejmě byl již ve 14. století součástí opevnění lokality. Podařilo se nalézt i protilehlý relikt patky klenebního odlehčovacího pasu. Po odkryvu reliktů na skále se vyrysoval vnitřní roh a vnější líce zdiva předsunuté části opevnění –

Stav reliktů zdiva po roce 1907.

Stav průjezdu při zahájení vykopávek v roce 1941.

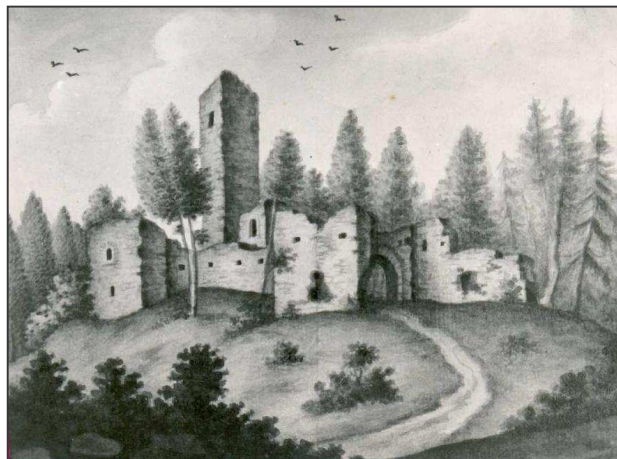
Odhalené reliktý zdiva budovy brány.

Boční pohled na reliktý pravé strany budovy brány.

Stav reliktů zdiva budovy u brány po zajištění zdiva v r. 1941.

Pohled na hrad Orlík z r. 1803 (kresba A. Pařízek). Znáznorňuje budovu vlevo od brány, přičemž tmavý pravý okraj zdiva s výrazným poškozením v přízemní části a detailem předstupujícího reliktu zdiva je zřejmě pozůstatkem první brány.

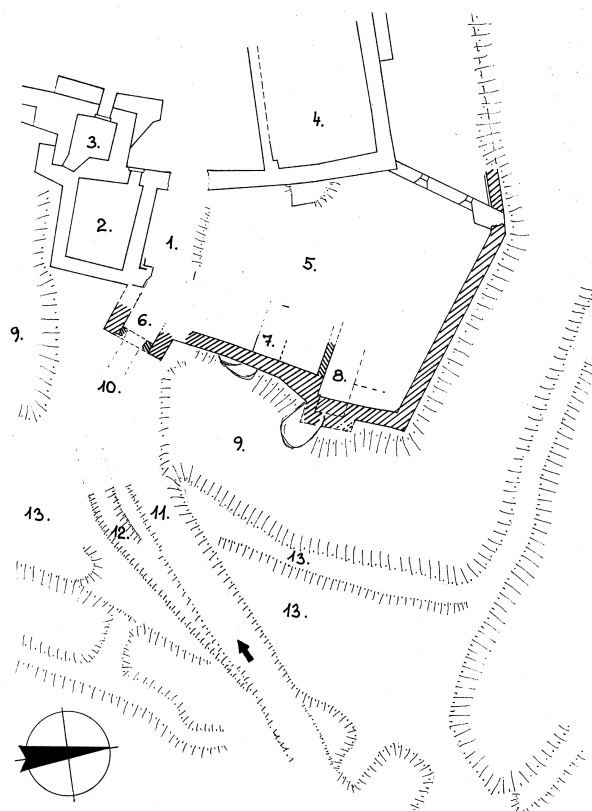
Detail v místě napojení zdiva na skalní výchoz.

Relikt špalety vrat brány (foto Vl. Staněk).

snad otevřené bašty, do které ústila jedna ze zpevněných ploch palebných postavení. S ohledem na nalezené relikty brány bylo zastupitelstvo města v červnu požádáno o navýšení prostředků na opravy hradu, aby bylo možno dokončit průzkum brány, respektive nalezení jejich vnějších obrýsů. Díky pochopení tak bylo možno pokračovat v pracích. Při odkryvech hradních částí výraznou měrou pomáhali aktivisté z Hnutí Brontosaurus, kteří si v polovině července na hradě rozložili tábor. Současně bylo Sdružení dobrovolných hasičů v Humpolci požádáno o pomoc při dočištění reliktní zdiva a nalezení rozhraní mezi destrukcemi a zachovanými relikty zdí. Relikty byly propláchnuty vodou a nám se tak vyrýsovala situace odlámané části budovy vstupní brány a pozůstatků konstrukcí vnějšího líce zdiva předsunuté části opevnění mezi skálou a severovýchodním rohem bastionu. Odhalena tak byla brána v celém rozsahu, zachována v různých výškových úrovních, pod současným terénem 20 až 150 cm. Vpravo od vstupu byly odhaleny kabelové rozvody elektřiny a těsně vedle nich, pod úrovní výkopu pro síť, byl nalezen vnitřní líc zdiva brány. Relikty brány tak zřejmě v 80. letech 20. století před zničením zachránila náhoda – vystupující část skály, která udala hloubku uložení inženýrských sítí. Následně byla odhalena příčka vnější, ukončující průčelí průjezdu hradní brány, zděná na spáru k bočnicím průjezdu brány. V první fázi se zdálo, že se pohybujeme v úrovni těsně pod úrovní prahu brány. Vytrvalý déšť ale brzy napomohl dalšímu závažnému odhalení, které změnilo názor na původní výškové uspořádání ve vstupní bráně. Déšť poodhalil relikty špalety niky, které byly začištěny a lze je zřejmě interpretovat jako relikty špalety vrat brány. To by však znamenalo, že hrad v místě průjezdu brány je ještě zasypan sutinami v mocnosti takřka jednoho metru. Zda je tato interpretace správná, to bude snad při dalším průzkumu prověřeno. Zda příčka na protilehlé straně brány obsahuje též zachovalou špaletu vrat nebylo zjišťováno. V důsledku blížících se šermířských slavností na hradě musely být výkopy předčasně ukončeny.

Deštěm očištěné zdivo při vnějším líci mezi skálou a severovýchodním rohem bastionu konečně doodhalilo historické konstrukce a ukázalo problémy se zakládáním předsunuté části opevnění otevřené bašty. Mezi relikty skalních bloků bylo zjištěno, jakož i na protilehlé straně za skálou, že mezi skalami nebyla vybírána zemina staršího svahu do příkopu, ale zdivo bylo založeno na skalních výchozech a mezi nimi přímo na šikmé ploše, byla provedena vyzdívka bez základu, nad níž se nacházely mohutné roznášecí klenuté pasy pro vynesení váhy zdiva na části pevně stojící na skalách. Oproti situaci blíže k bráně však nebylo možno zajistit řádné založení bez rozebrání částí zachovalých konstrukcí. S ohledem na uvedené bylo domluveno provedení provizorního zajištění reliktní zdiva odlehčovacích pasů a jejich prozatímní doplnění bez vyzdívání vnějšího nároží. Možnost založení a doplnění konstrukcí vnějšího nároží tak byla ponechána na příští rok, kdy by se mělo provést rozebrání části konstrukcí předzákladu a zjištění jeho založení, jeho oprava a případné doplnění odpadlého nároží. Při dočišťování předzákladu byl nalezen ve zdivu zlomek střepe nádoby, která mohla být vyrobena v polovině 15. století. Obdobný nálezy učinili zedníci při začišťování reliktní vnitřní příčky na bastionu, kde v jílové vrstvě našli zbytek keramické tvarovky a střepe, který lze interpretovat jako zboží vyrobené na konci 15. století. Tyto artefakty nám tak pomohly rámcově posunout dobu vzniku

Situace reliktní zdiva bastionu s bránou. Legenda: 1 – průjezd, 2 – budova při bráně (snad konírna), 3 – bašta s hradní kuchyní v přízemí, 4 – relikty renesančního paláce, 5 – tzv. „bastion“, 6 – nalezené relikty budovy brány, 7 – palebné postavení pro děla, 8 – palebné postavení děla v otevřené „baště“, 9 – příkop, 10 – zasypaná část příkopu v místě průjezdu, 11 – současná příjezdová cesta, 12 – relikty původní cesty, 13 – valové opevnění.

opevnění tzv. „bastionu“ do druhé poloviny 15. století. Již v tuto chvíli lze tak předpokládat, že nové opevnění, včetně brány při vstupu do hradu, zřejmě souvisí již s aktivitami pánů z Leskovce a nikoli, jak bylo přepokládáno, s úpravami za pánů Trčků z Lípy.

Cenným pro poznání stavební podoby brány je obrázek A. Pařízka z roku 1803. Zde je znázorněna vlevo od vstupu budova do výše prvního patra, která na pravé straně u průjezdu obsahuje v celé výšce stavby otisk zdiva předcházejícího ve směru k přístupu. Tento lze interpretovat jako pozůstatek boční zdi průjezdu brány, taktéž relikty zdiva vpravo od průjezdu.

Již v té době tedy průčelí budovy brány neexistovalo. O přesném umístění klenutého průjezdu zdí se lze zatím jen dohadovat. Zda se jednalo o nádvorní stranu branské budovy, nebo šlo o znázornění průjezdu v úrovni hradby při vjezdu do nádvoří dolního hradu, nevíme. Více nám to snad napomohou objasnit další průzkumy.

V současné době jsou relikty zdiva východní části bastionu stabilizovány, doplněny a nadezděny. Nákladem správy hradu ze zvýšených příjmů z podnájmu se podařilo současně zajistit a nadezdít relikty brány s úrovní současného terénu průjezdu. Zbývá ještě dokončit terénní úpravy při vnitřním líci zdiva bastionu, zához archeologických sond při vnějším líci a finální úprava terénu.

Dohled nad odkryvem zdiva a výzkum částí bastionu a prostoru průjezdu byly prováděny, tak jako v minulých

letech, B. Dragounem z MG Orlických Hor za dozoru prof. T. Durdíka, DrSc. z Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i. Stavební práce na základě výsledků výběrového řízení prováděla firma REHIS s. r. o.

Městu Humpolec a všem dalším donátorům oprav, dále stavebním dělníkům, archeologům, a všem dobro-

volníkům tak patří díky za další zdar při obnově hradní zříceniny. Podařilo se tak v hodině dvanácté zajištění reliktů zdíva a dokumentace stavebně historických detailů, které umožnily v daném úseku interpretaci původní podoby části hradního areálu a její částečnou rehabilitaci před úplným zánikem.

F. X. Franc a výzkum tvrziště ve Štáhlavech

Robert Trnka

V lednu 2010 uplynulo rovných 100 let od úmrtí jednoho z nejvýznačnějších amatérských archeologů – Františka Xavera France. Archeologická obec má osobu F. X. France zafixovanou jakožto personu, která se zabírala spíše pravěkem. Není to však tak docela pravda. Franc se zajímal i o památky středověké, i když se nám o jeho výzkumech v této oblasti nedochovalo mnoho zpráv.

Franc se svými dělníky prokazatelně prováděl výzkum na hradě Lopatě a v zaniklých vsích Javor, Dolní a Horní Neslívky, Bzík, Vrtěšice a Kamenice. V Dolních Neslívkách a u zaniklé vsi Javor nechal prokopat také tvrziště, další opevněná sídla zkoumal ve Štáhlavech a v Žákavě. Středověké lokality nejasného zařazení zmiňuje pak u Vlkova (poloha Stará ves) a u skalního výchozu Skok. Kromě toho prováděl zřejmě výzkumy také na hradišti na Hůrce u Starého Plzně. Z dalších středověkých lokalit Franc zmiňuje nebo zakresluje tato místa: Přesín – Strašná skála, Vlčejín, Dvory u Mirošova, Ejpovice – Starý zámek, Myší Újezd, Pokonice, Nezvěstice, Roudná, Pecihrádek, Únětice a pravděpodobně tvrziště, náležející k zaniklé vsi Újezd u Zbiroha. Nějakým způsobem se angažoval také v případě raně středověkého depotu ze Želčan.¹⁾

Ze souboru Francem zkoumaných středověkých lokalit si zaslouží pozornost zejména výzkum tvrziště ve Štáhlavech. V jednom z Francových deníků existují dva velmi schematické náčrtky z roku 1879. Franc si je načrtl zřejmě u příležitosti výsadby nových stromků na lokalitě, která měla být přeměněna v důstojný park (viz obr. 1). Při té příležitosti zde také provedl zjišťovací archeologický výzkum.²⁾

Podrobnější informace přinášejí Francovy dopisy a zprávy, uložené v Státním oblastním archivu Praha. Štáhlavského výzkumu se částečně týkal už dopis ze dne 2. listopadu 1879, který se ale nedochoval kompletní. Shodou okolností dnes text končí právě v místě, kde Franc začíná psát o vykopávkách na štáhlavském tvrzišti.³⁾

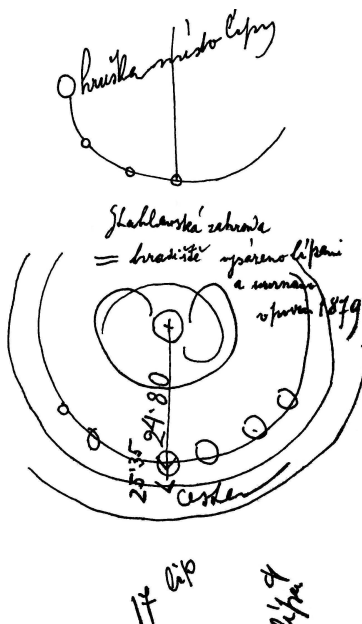
Zato v listu z 23. listopadu 1879 nacházíme popis vykopávek ve Štáhlavech i s několika nákresy nalezených předmětů. Vyobrazeny jsou dvě rekonstruované keramické nádoby, kus dna další nádoby s plastickou značkou a železná opasková přezka. Kromě nich Franc uvádí množství

střepů, z nichž některé byly zdobené vlnovkami, dále uhlíky, zbytky kostí, hovězí a koňské zuby. Všechny tyto nálezy byly vyzvednuty z příkopu tvrziště, hlubokého v místě sondáže 3,2 m. Rekonstruované nádoby pocházejí podle vyobrazení přibližně z 15. století (viz obr. 2). Velice zajímavý je popis vrstvení pahorku tvrziště. Na původní úrovni se měla nacházet 20 až 30 cm mocná vrstva popela promíseného se střepy a nad ní 60 cm jíl. Při pokusných výkopech do větší hloubky pod původní úroveň už Franc našel jen neporušené podloží. Je otázkou, zda tato pozorování nesouvisí se starší kulturní vrstvou, která mohla být při

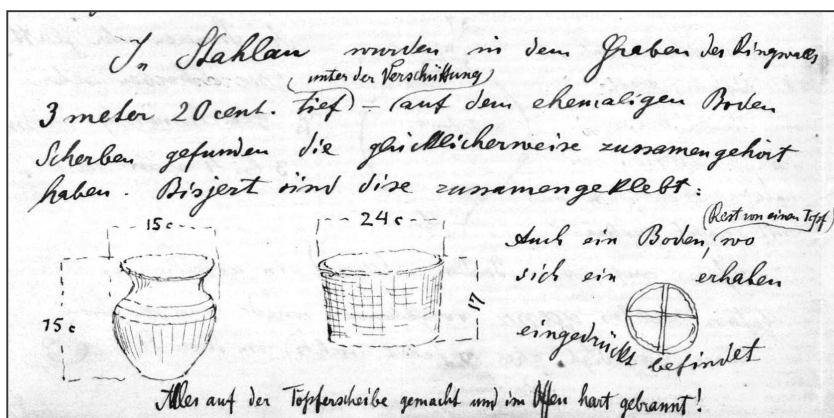
výstavbě tvrže narušena a částečně pak pohřbena pod pahorkem tvrziště (viz střepy s vlnovkami). Na vlastním tvrzišti Franc nenašel žádné zbytky staveb, předpokládal zde proto pouze dřevěnou zástavbu. Z nálezů z povrchových vrstev uvádí pouze železný hrot šípů „á la Lopata“ a zelený brousek.⁴⁾

Z jiného listu se dozvídáme, že na středověm pahorku byl při sázení stromků v hloubce asi 50 cm nalezen nezvyklý železný předmět (jakýsi dvojhák) se zbytkem dřevěné násady, který Franc považuje za součást napínáku kuše.⁵⁾ Tento nálezy pocházel také z onoho „pohřbeného horizontu“, překrytého silnou vrstvou jílu.

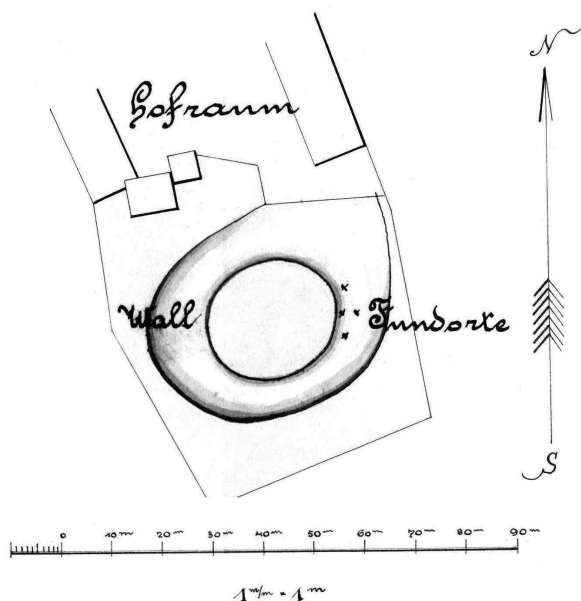
Franc také popisuje, že zahradu, náležející i s tvrzištěm k hostinci U Radyně, zakreslil.⁶⁾ Tato tužkou kreslená kótovaná skica dodnes existuje v archivu odd. prehistorie Západočeského muzea v Plzni. Papír je však velmi zašlý a jeho barva splývá téměř dokonale s jemnými liniemi Francovy kresby.

Obr. 1: Jeden ze dvou náčrtků tvrziště ve Štáhlavech z Francova zápisníku (Archiv města Plzně, inv. č. 4500, sign. 47/51-56). Zvýrazněno.

Obr. 2: Vyobrazení části nálezů z příkopu štáhlavského tvrziště ve Francově dopise z 23. 11. 1879 (viz pozn. 6).

Obr. 3: Výřez z plánu Fendrichova tvrziště ve Štáhla-vech z r. 1898 (viz pozn. 9).

Proto je tato skica bez složitých úprav, respektive bez úplného překreslení, v podstatě nepublikovatelná. V 80. letech 20. století podle ní vytvořil Jan Anderle čistopis pro tehdejší plzeňskou archeoložku Daru Baštovou.⁷⁾ Tento čistopis dnes bohužel není možné v muzeu dohledat.

Nejmladším nálezem z příkopu tvrziště byla stříbrná mince (šestikrejcar Karla VI.) z roku 1714, kterou nalezl dělník, jehož Franc jmenuje v účtech psaných hraběti jménem Hobl, ale v soukromých dopisech, psaných příteli

Novotnému, bývá tento člověk uváděn jako Hohobl nebo dokonce Ho-ho-ho-hobl. Chudák pan Hobl zřejmě trochu koktal a stával se tak zřejmě terčem posměchu. Přesto si ho Franc vážil, byl to jeden z jeho stálých dělníků a navíc mívál štěstí na zajímavé nálezy.⁸⁾

Ve Státním oblastním archivu Praha existuje kromě Francových dopisů ještě jeden náčrt tvrziště ve Štáhla-vech, který vyhotovil pan Fendrich 10. června roku 1898⁹⁾ (viz obr. 3). Na plánu je vidět místo jakýchsi archeologických nálezů, o nichž se už ale nedozvídáme nic bližšího.

Tolik tedy ve stručnosti k dosud málo známému výzkumu štáhlavského tvrziště. Poděkování: J. Anderlemu za informaci o existenci Francova plánu tvrziště, M. Husovi a K. Machuldovi za numismatické informace, J. Hajšmanovi, M. Metličkovi, J. Ornovi a P. Rožmberskému za trpělivost, H. Thomasové za překlady a všem skvělým lidem na které jsem zapomněl za to, že jsou.

Poznámky: 1) Lokality se nacházely na pozdějším území okresů Plzeň-jih, Rokycany a Plzeň-město. K jednotlivým lokalitám více viz Thomasová, H. – Trnka, R.: Méně známá fakta o životě, výzkumech a nálezech F. X. France. In: Archeologie západních Čech. Plzeň, v tisku. 2) Archiv města Plzně, inv. č. 4272 – 4508, 5758 – 5874, 6409 – 6443, 6486 – 6487 (Francova korespondence a zápisníky). 3) Státní oblastní archiv v Praze, karton č. 244, souhrnné inv. č. 4390 (povolení k vykopávkám, účty, poznámky, dopisy, zprávy o výzkumech atd.), č. listu 34-35. 4) Citace v pozn. 2, č. listu 29-30. 5) Citace v pozn. 2, č. listu 49-50. 6) Citace v pozn. 2, č. listu 29-30. 7) Osobní sdělení J. Anderleho. 8) Citace v pozn. 2, č. listu 29, 33, 50. 9) Citace v pozn. 2, č. listu 59.

Teplovzdušné topení na hradě Novém Šumberku

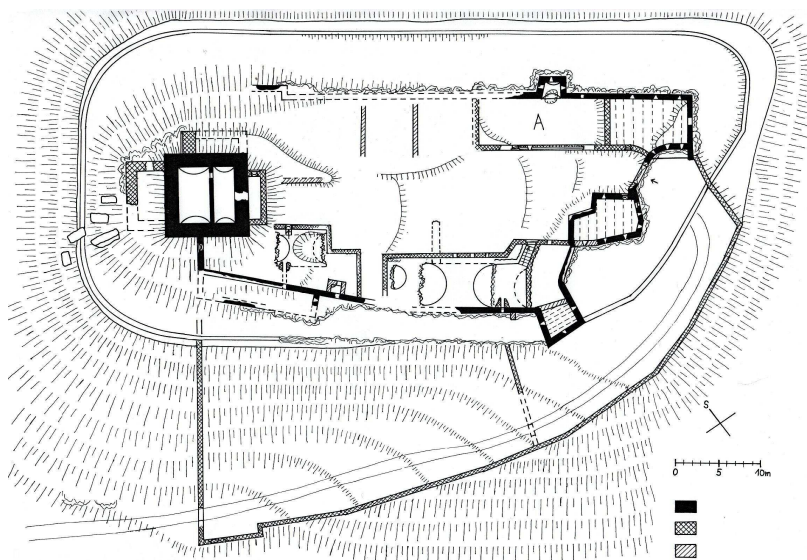
Zdeněk Hefner

Hrad Nový Šumburk byl založen na vysokém osamělém kopci, vzniklém sopečnou činností, cca 3 km západně od města Klášterce nad Ohří (okr. Chomutov). Po jeho dostavbě roku 1435 se v držení hradu vystřídal dva majitelé, než hrad připadl Oplovi z Fictumu, jenž později zemřel. Zanechal po sobě čtyři syny, kteří si měli hrad rozdělit tak, aby dva a dva vlastnili polovinu hradu. Jiřík a Purkart se v roce 1478 zřekli dědictví a hrad byl tedy rozdělen na dvě poloviny zbylým bratrům Kryštofovi a Šťastnému. Oba bratři sešly hrad „všechn téměř znova ustavili“ (Sedláček 1923, 59).

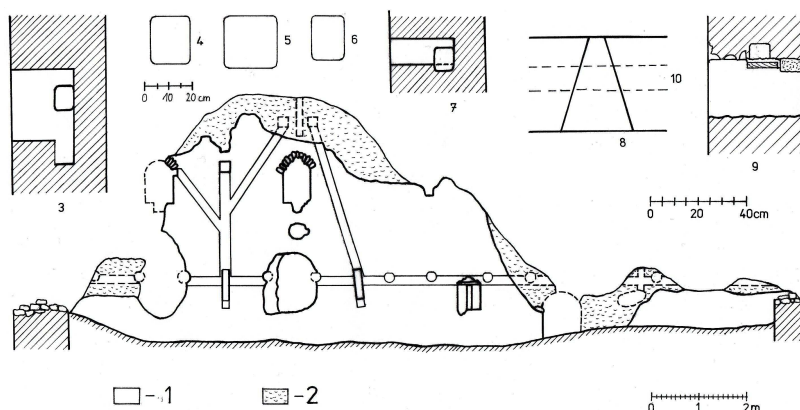
Před rekonstrukcí tvořila obytnou zónu poměrně velkého hradu pouze mohutná hradolová věž – donjon – o rozměrech 10 x 10 m. Při opravě hradu byla obestavěna přístavky a tak vytvořila obytnou jednotku pro jednoho z bratrů. Tím vyvstala potřeba zřízení další obytné jednotky pro druhého bratra, která byla řešena výstavbou nového dvouprostorového paláce, situovaného v dolní, severovýchodní části dispozice hradu. Výstavba paláce započala po roce 1478 stavbou nádvorní zdi široké 80 cm, rovnoběžné ve vzdálenosti 5,4 m s původní hradbou. Obvodová hradba byla zvýšena částečně zděným a pravděpodobně částečně hrázdným zdivem a zastřešením tohoto prostoru mezi oběma zdmi vznikl nový objekt, který měl v přízemí písemně doloženou kovárnu a pekárnu a ve dvou patrech obytné prostory. V písemném prameni je nazýván „Nový dům“ (Sedláček 1923, 55).

Původní obvodová hradba je kvalitně postavena z pečlivě řádkovaného a lícovaného zdiva. Nová nádvorní zeď paláce je postavena poměrně křivě, bez řádkování zdiva a je jen hrubě lícována. Proto jsou obě stavební fáze snadno od sebe rozlišitelné. V nádvorní zdi Nového domu bylo zabudováno k vytápění jeho prostor tzv. Hypokaustovo topení, kdy teplý vzduch ohřátý v peci je rozváděn topnými kanály do obytných místností.

V nitru nádvorní zdi Nového domu, 35 cm hluboko od jejího interiérového líce, byl vyzděn hlavní topný kanál, nivelizovaný ve zdi vodorovně. Topný kanál má přesný obdélníkový profil o šířce 17 cm a výšce 20 cm, s pečlivě zakulacenými rohy, a jeho vnitřek je po celé délce kvalitně omítnut. Přesný profil kanálu naznačuje, že k jeho výstavbě byl pravděpodobně použit hladce ohoblovaný trám se zakulacenými rohy, který byl postupně obezdíván a ze vzniklého otvoru pak povytahován. Topný kanál je v dochované části zdiva dvakrát přerušen úzkou podlouhlou šterbinou, ústící z kanálu do interiéru paláce. Šterbina o vnějších rozměrech 10 x 60 cm je pod topným kanálem prohloubena o 20 cm do vnitřku zdiva na celkovou délku 80 cm. Na horní část šterbiny je napojen další, vertikální kanál o průřezu 22 x 22 cm, stoupající vzhůru ke stropu místnosti, situované v 1. patře paláce. Pod stropem místnosti se kanál v pravém úhlu lomí a vyúsťuje do jejího interiéru prostým čtverhranným otvorem o rozměru 22 x 22 cm. Ve výši 80 cm nad šterbinou v přízemí paláce je z vertikálního topného kanálu vybudována odbočka o profilu 14 x 18 cm, která po šikmém

Obr. 1: Orientační terénní náčrt půdorysu Nového Šumburku. A – místnost s nainstalovaným teplovzdušným topením. Černě zdivo z r. 1435, křížkovane zdivo po r. 1478, šrafované zdivo z 16. století.

Obr. 2: Nový Šumburk, náčrt rozvodů teplého vzduchu v Novém domě. 1 – stávající zdivo, 2 – zdivo dochované do r. 1987 a 1990. 3 – řez regulační šterbinou a hlavním topným kanálem. 4 – profil hlavního topného kanálu. 5 – profil svislého topného kanálu. 6 – profil šikmých topných kanálů. 7 – řez průnikem kulatých trámů do hlavního topného kanálu. 8 – půdorys střílny. 9 – řez střílnou a hlavním topným kanálem. 10 – hlavní topný kanál.

stoupání zdívnem nalevo ústí na interiérovém okraji špalety okna těsně pod jeho klenbou, a to tak, že teplý vzduch proudil jak do výklenku okna, tak do interiéru místnosti. Cca 15 cm nad odbočkou kanálu, vedoucího do špalety okna z vertikálního kanálu se nachází druhá odbočka topného kanálu o profilu také 14 x 18 cm, která směřuje šikmo vzhůru na opačnou stranu než první odbočka. Kanál sloužil k vytápění místnosti v 2. patře Nového domu a ústil do jejího interiéru výdušným čtverhranným otvorem, umístěným nízko nad podlahou. O 2,8 m dále byla vyzděna další šterbina o cca 4 cm širší, ale jinak shodného provedení s předchozí šterbinou. Je vyzděna mírně našikmo od svislé osy a z její horní části vede další šikmo zhotovený topný kanál o profilu 14 x 18 cm, který byl po pravoúhlém ohybu ukončen čtverhranným otvorem nad podlahou 2. patra. Oba výduchy topení ve 2. patře byly od sebe oddělené lehkou dřevěnou příčkou o síle 12 cm, po které zůstala ve zdivu kotvící drážka. Každý z výduchů tedy vyhříval jinou místnost. Oba otvory topení včetně otisku příčky byly viditelné

až do roku 1990, kdy se tato horní část zdiva zřítla. Částečným nebo úplným zakrytím obou dochovaných šterbin bylo možné regulovat množství teplého vzduchu přiváděného do obytných prostor v 1. a 2. patře a do přízemí. Všechny vertikální a šikmé kanály jsou vevnitř kvalitně omítnuty.

Přízemní místnost Nového domu o rozměrech 5,4 x 15,2 m, kde pravděpodobně byla umístěna písemně zmiňovaná pekárna (Sedláček 1923, 55), byla přístupná z nádvoří půlkulatě sklenutým portálem, vedle kterého byla umístěna šterbinová střílna. Střílna, situovaná 1,3 m daleko od vstupu, měla u výstředného otvoru nadpraží zhotovené z plochého kamene, širokého 20 cm. Další část nadpraží byla tvořena dřevěnou fošnou silnou 5 cm a širokou 26 cm, nad kterou vedl hlavní topný kanál. Zmíněná fošna jeho průřez v dolní části zužovala o svou tloušťku a o maltové lože, tj. o 7 cm. Zbytek nadpraží střílny tvořila jedna čtvrtkulatá a dvě půlkulaté fošny, po nichž zůstaly v maltě otisky. Nadpraží střílny je provedeno značně ledabyle a ze zbytkového materiálu. Topný kanál se sníženým profilem 17 x 13 cm nad střílnou byl dále veden v původním rozměru 17 x 20 cm v klenbě vstupu do místnosti a v další přilehlé zdi až na konec místnosti. V této zdi byl kanál až donedávna zachován již jen torzovitě, s náznakem další šterbiny a vertikální odbočky do vyšších pater. V roce 1987 byla postupně tato zeď a téměř celá klenba přilehlého portálu zničeny návštěvníky hradu.

Kde stála vyhřívací pec otopného systému Nového domu nelze zatím zjistit, žádné její viditelné zbytky se na povrchu současného terénu nedochovaly. Je také možné, že stála ve vedlejší místnosti směrem na východ k bráně, kde se pravděpodobně nacházela písemně zmiňovaná kovárna (Sedláček 1923, 55). Tato místnost měla oproti místnosti s horkovzdušným topením výrazně sníženou podlahu, což by bylo pro umístění pece výhodné. Přesnou lokalizaci pece by bylo možné stanovit pouze archeologickým výzkumem.

Při pozdější přestavbě Nového domu bylo horkovzdušné topení zrušeno. Do nádvoří zdi paláce, přesně v místě kde byl veden hlavní topný kanál, byly vysekány do zdiva kapsy pro kulaté trámy o průměru 25 cm. Kulatiny měly horní část ztesánu do malé rovné plošinky, pobité shora prkny, které tvořily novou podlahu 1. patra paláce. Kulaté trámy byly vloženy natolik hluboko do zdiva, že více či méně uzavřely hlavní topný kanál.

Dosud nikde nepublikované zajímavé horkovzdušné topení na hradě Novém Šumburku přispívá alespoň malou měrou k detailnějšímu poznání tohoto způsobu vytápění budov, dochovaného jen na malém počtu českých hradů.

Použitá literatura: Sedláček, A. 1923: Hrad, zámky a tvrze Království českého XIV. Praha.